

nessa kausi-influenssakin on tuhoisin ja ihan samoin varotoimin senkin leviämistä estetään. Näissä oloissa kannusta kaikkia torjuntatalkoisiin ikään katsomatta, mutta erikoisesti nuoria, suomalaisen tulevaisuuden tekijöitä." PEKKA PAATERO, sivu 18

TS 3.11.2020

ALIO

Maarit Mutta
Päivi Laine

Suomen kielen asemasta ja katoamisesta kirjoitetaan melkein joka viikko lehtien yleisöosastolla. Englannin kielen ylivallan lisäksi koetaan, etteivät suomalaiset näytä itse arvostavan omaa kieltään. Kielenammatilaisinkin on joskus helppo olla arvostuksen puutteesta samaa mieltä: eri medioita seurattessa, oli kyseessä niin paperilehdet kuin tv:n mainokset, törmäämme yhä uudelleen ilmiön, joka harmittaa omasta kielestään huolta pitävää lukijaa. Alheesta on kirjoitettu aiemmin muun muassa Kotimaisten kielten keskuksen blogissa sekä Kalevan sivuilla.

Kyse on sanojen tavutuksesta-

ta, joka ei seuraa enää suomen kielen sääntöjä, vaan sanat voidaan katkaista mistä tahansa kohtaa sanaa. Erityisesti MTV:n mainokset suosivat tätä uudenlaista sanojen tavutusta: LAPSI-LAVAN-HEMMAT, TÄYDE-LLISE-T NAI-SET, ONN-ELA.

Osittain tavutustapa on varmaankin tyylikeino, koska sanat sijoitetaan tietynväriin ja -mallisiin laatikoihin. Se voi johtua myös nykyteknologiasta, kun ohjelmia voidaan katsoa erikokoisilta ruuduilta. Hypertekstin lukeminen yhdistää kuvaa ja tekstiä monin eri keinoin, jolloin tekstin sijoittelusta voi tulla jopa kielellinen leikittelykeino.

Sama ilmiö näyttää kuitenkin levinneen laajemmallekin: *Helsingin Sanomat* mainostaa KII-REE-TÖN-TÄ LUE-TTAA VAA, Anu Kantolan ja Hanna Kuuselan uuden kirjan nimi kannessa on muodossa HUI-PPU-TULO-ISET, Kati Närhen kirjan nimi on EI

huom.

TAVUTUS.

Puhevirrasta on helpompia erottaa tuttuja sanoja, kun ymmärtää, miten kyseisen kielen rakenne toimii ja missä sanaraja kulkee. Sanoista jää mieleen kirjoitetun sanamuodon muistijälki, ja olisi tärkeää, että tämä olisi oikeassa muodossa

MI-KÄ-ÄN (kaikki kirjainparit omalla rivillään). Sanaristikoi- ta tehdessä voi törmätä tavuristikoihin, joissa sanotaan: "Toisin kuin tavuristikossa, tässä tehtävässä tulee jokaiseen ruutuun kaksi tai kolme kirjainta, mutta ei välttämättä tavujen mukaan", esimerkiksi PUR-URA-TA, PEL-UU-TT-AA, PEL-AST-AA. Viimeisessä tapauksessa on kyse aivojum-pasta, mutta voidaan pohtia, miten tämä vaikuttaa uusien sanojen oppimiseen tai lukemaan ja kirjoittamaan oppimiseen.

Onko sitten väliä, miten sanoja tavutetaan? Kyllähän jokainen osaa sanat lukea ja tulkitella ne edessä nähdessään. Vai osaa? Lukemaan oppiville lapsille sanojen oppijoiden tuntemus on ensisijaisen tärkeää samoin kuin suomea toisena kielenä opiskeleville.

Ensikieltä opittaessa pyritään nykyään tavurajojen hahmottamiseen, mutta se ei liukuvassa luvutavassa ole yhtä automaattista kuin tavaa-

misessa oli aiemmin. Suomen kieli on siinä onnellisessa asemassa, että sitä kirjoitetaan ja luetaan melkein täysin samalla tavalla, eli kirjoitus- ja ääntöasu on samanlainen muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta.

Vieraisa kielissä äänteiden ja kirjainten vastaavuus ei ole aina yhtä läpinäkyvää, esimerkiksi ranskan kielessä samaa äännettä voi vastata monta eri kirjainta: äänne /o/ voidaan kirjoittaa muun muassa o, eau, au, tai englannissa /a/-äänne löytyy sanoista time, plight, cry, pie.

Suomen kieltä ulkomaalaisille opetettaessa onkin hyvä kiinnittää huomiota sanarajoihin, jotta esimerkiksi yhdys-sanojen tavurajat hahmotuvat oikealla tavalla. Erään koulutuksen yhteydessä teimme suomen kieltä opiskelevien maahanmuuttajien kanssa sanabingoja kirjoittamalla sanat vihkoon. Vihkoon kirjoitettiin sanoja seuraavasti: APTEE-KKI, KAUPP-AKES-KUS,

Onko sanojen tavutuksella väliä suomen kieltä opittaessa?

kuntia ruhtinaallisilla avustuspoteilla." "Valtio oli avokäteisellä tuulella eritoten pieniä kuntia kohtaan, jotka jo lähtökohtaisesti ovat iät ja ajat olleet valtionosuiksista kaikkein riippuvaisimpia. Onnekkaimmat niistä saivat koronaturkea jopa enemmän kuin korona oli vienyt niiltä tuloja ja kasvatatut menoja."

LEIKKIPU-ISTO. Oppilas siis katkaisi sanat sattumanvaraisesti. Näin toimii myös pieni alakoululainen, kun hän ei vielä hahmota tavuja ja sanojen rajoja.

Sanojen lukeminen ja kirjoittaminen auttavat myös uuden kielen oppimisessa puheen ymmärtämistä. Tekstissä nähtyjen sanojen tunnistaminen tarvitsee tukeen sanarajojen tunnistamista, ja tämä toimii myös puheen ymmärtämisessä.

Puhevirrasta on helpompia erottaa tuttuja sanoja, kun ymmärtää, miten kyseisen kielen rakenne toimii ja missä sanaraja kulkee. Sanoista jää mieleen kirjoitetun sanamuodon muistijälki, ja olisi tärkeää, että tämä olisi oikeassa muodossa. Sanojen oikealla tavutuksella on merkitystä suomen kieltä opeteltaessa.

Maarit Mutta ja Päivi Laine toimivat yliopistonlehtoreina Turun yliopistossa kielijä-käännöstieteiden laitoksella.